

Література

1. Наказ МОН України від 10 лютого 2023 р. № 135 «Деякі питання створення та функціонування класів безпеки у закладах освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-stvorennya-ta-funkcionuvannya-klasiv-bezpeki-u-zakladah-osviti>
2. Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 372 «Про затвердження Правил позначення небезпек, пов'язаних з мінами та вибухонебезпечними предметами – наслідками війни». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2019-%D0%BF#Text>
3. Пам'ятки щодо правил поведінки (порядку дій) населення у разі виявлення підозрілого об'єкта, вибухонебезпечного предмета. ДСНС України. ОБСЄ. URL: <http://oht.sm.gov.ua/images/docs/doc2022/doc/pravila.pdf>
4. Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру. URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojenogo-xarakteru>

Порядок укриття та правила поведінки учасників освітнього процесу в захисних спорудах

Ольга Шконденко, Наталя Гергель

В умовах ведення бойових дій для захисту учасників освітнього процесу від загроз артилерійських і ракетних обстрілів стає актуальним аналіз будови, призначення захисних споруд цивільного захисту та відпрацювання правил поведінки учасників освітнього процесу в них.

Основним засобом колективного захисту для тих, хто знаходиться в будівлях освітніх закладів, є *найпростіші укриття* – підвальні приміщення тих будівель, у яких розташовані освітні заклади.

Для організації укриття персоналу та здобувачів освіти в підвальних приміщеннях (у найпростіших укриттях) такі приміщення необхідно заздалегідь підготувати й утримувати в *постійній* готовності до прийому тих, хто цього потребує. План укриття, як і План евакуації, необхідно довести до всього персоналу та здобувачів освіти.

Проаналізуємо *основні вимоги до будівель* (споруд, приміщень), які використовуються для укриття як споруди подвійного призначення та найпростіші укриття.

Так, усі захисні споруди цивільного захисту, незалежно від форми власності та напряму діяльності підприємств, установ і організацій, які є їхніми балансоутримувачами чи органами управління, мають утримуватися в постійній готовності до використання за призначенням. Не допускається проведення заходів, що знижують їх захисні властивості, надійність і безпеку.

Утримання та експлуатація захисних споруд має здійснюватися відповідно до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579 [3].

Утримання захисних споруд цивільного захисту в готовності до використання за призначенням здійснюється суб'єктами господарювання, на балансі яких вони перебувають, за рахунок власних коштів.

Обладнання захисних споруд, їх комунікації, інженерні мережі, інженерне та спеціальне обладнання, системи життєзабезпечення мають утримуватися в належному технічному стані.

У приміщеннях споруд фонду захисних споруд забороняється зберігати або використовувати легкозаймисті, небезпечні хімічні та радіоактивні речовини.

Використання синтетичних матеріалів, а також інших матеріалів, які під час нагрівання або експлуатації виділяють небезпечні хімічні речовини, заборонено.

Відповідальність за належний технічний стан і постійну готовність захисної споруди до використання за призначенням покладається на керівників суб'єктів господарської діяльності.

На керівників закладів освіти щодо організації укриття учасників освітнього процесу покладаються такі завдання та обов'язки:

1. Забезпечення виконання заходів у сфері цивільного захисту в закладі.
2. Забезпечення функціонування в закладі системи оповіщення працівників, здобувачів освіти про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації.
3. Забезпечення укриття працівників і здобувачів освіти при загрозі ракетного (артилерійського) обстрілу.
4. Виконання вимог до утримання захисної споруди (підвального приміщення), підтримання в постійній готовності до прийому тих, хто цього потребує.
5. Організація та здійснення в разі необхідності евакуації працівників, здобувачів освіти та майна.
6. Здійснення навчання працівників із питань цивільного захисту, у тому числі з техногенної та пожежної безпеки, інформування про потенційно можливі надзвичайні ситуації, існуючі загрози для конкретного закладу, про заходи безпеки та поведінку при виникненні таких надзвичайних ситуацій.
7. Проведення навчання здобувачів освіти дій у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) відповідно до Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів і студентів дій у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом МОН України від 21.11.2016 № 1400.
8. Проведення спеціальних об'єктових тренувань із питань цивільного захисту (ЗВО), Днів цивільного захисту (ЗЗСО, ПТНЗ), Тижнів безпеки дитини (ЗДО), у ході яких відпрацьовувати також питання укриття в захисних спорудах, правила поведінки при артилерійських, ракетних обстрілах.
9. Забезпечення працівників, здобувачів освіти засобами колективного (захисна споруда) та індивідуального (протигази, респіратори, ватно-марлеві пов'язки) захисту.
10. Створення об'єктових формувань цивільного захисту й забезпечення готовності таких формувань до дій за призначенням.
11. Розроблення заходів щодо забезпечення пожежної безпеки.
12. Утримання у справному стані засобів цивільного та протипожежного захисту, недопущення їх використання не за призначенням.

Ураховуючи загальну відповідальність за обслуговування захисної споруди та найпростіших укриттів, посадовій особі необхідно *знати*: загальну конструкцію споруд, планування їх приміщень, особливості та правила їх експлуатації, а також спеціального обладнання, інженерних мереж і систем життєзабезпечення, установлених у них; розташування та призначення основних комунікацій, що проходять поблизу споруд, місця їх уведення в споруди, у сховищах – уміти відключати захисну споруду від зовнішніх інженерних мереж і комунікацій; місцезнаходження найближчих споруд фонду захисних споруд; схему оповіщення та інформування на випадок виникнення надзвичайних ситуацій.

Відповідальна особа повинна:

1. Завчасно готувати особовий склад формування з обслуговування захисної споруди до швидкого приведення захисної споруди в готовність, для чого має проводити з ними регулярні тренування в закріплених спорудах з обов'язковим відпрацюванням правил їх експлуатації.

2. Перевіряти наявність інвентарю, протипожежного й аварійного обладнання та шанцевого інструменту відповідно до визначених норм.

3. Стежити за станом споруди, її прибиранням і провітрюванням.

4. Вести й підтримувати в належному стані документацію захисної споруди, коригувати план приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням.

5. Знати й уміти користуватися приладами розвідки та контролю, якими оснащено споруду, навчати роботи з ними особовий склад ланки (групи).

6. У разі отримання вказівки (сигналу, повідомлення) про повітряну тривогу й необхідність здійснити укриття в захисній споруді відповідальна особа має:

- розставити особовий склад формування з обслуговування захисної споруди по місцях (постах) згідно з його обов'язками;
- організувати приймання, облік і розміщення тих, хто цього потребує;
- організувати контроль параметрів повітряного середовища, радіаційної та хімічної обстановки всередині і зовні споруди;
- включити систему вентиляції (за наявності);
- довести (нагадати) правила поведінки в споруді та контролювати їх дотримання;
- інформувати тим, хто знаходиться в укритті, про зовнішню обстановку;
- віддавати команду про припинення укриття після відбою повітряної тривоги;
- за потреби, у разі загрози руйнування споруди, прийняти рішення про вимушену евакуацію зі споруди.

Обладнання споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів має забезпечувати можливість безперервного перебування в них населення впродовж не менше 48 годин. З цією метою споруди подвійного призначення та найпростіші укриття забезпечуються [3]:

- місцями для сидіння (лежання) – лавками, нарами, стільцями, ліжками тощо;

- ємностями з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання);
- контейнерами для зберігання продуктів харчування;
- виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд);
- резервним штучним освітленням (електричними ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо);
- первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення);
- засобами надання медичної допомоги;
- засобами зв'язку й оповіщення (телефоном, радіоприймачем);
- шанцевим інструментом (лопатами штиковими та совковими, ломачами, сокирами, пилами-ножівками по дереву, по металу тощо).

За змоги споруди подвійного призначення та найпростіші укриття забезпечуються додатковим обладнанням, інструментами та інвентарем відповідно до норм, установлених для захисних споруд відповідно до Вимог із питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 [3].

Також визначається *порядок заповнення захисних споруд і правила перебування в них*, а саме:

1. З метою надійного укриття учасників освітнього процесу в усіх освітніх закладах необхідно провести розрахунки укриття працівників, дітей, учнів, студентів і відобразити їх у Плані укриття, який необхідно довести до всіх працівників і здобувачів освіти й періодично проводити тренування по укриттю в захисній споруді.

2. Забороняється приносити до споруд легкозаймисті речовини або речовини, що мають сильний запах, а також громіздкі речі, приводити тварин.

3. Заповнювати споруди фонду захисних споруд необхідно організовано, без паніки.

Розміщати бажуючих у відсіках (приміщеннях) необхідно відповідно до Плану укриття.

4. Особи, які укриваються, повинні виконувати вказівки командира й особового складу формування з обслуговування захисної споруди щодо перебування у споруді, надавати їм необхідну допомогу.

Спустившись до захисної споруди, необхідно по встановленому маршруту пройти до свого приміщення, зайняти своє місце, голосно не розмовляти, тим більше не кричати, не заважати іншим і особовому складу формування з обслуговування захисної споруди, керівнику укриття.

У споруді забороняється курити, шуміти, запалювати без дозволу газові лампи, свічки, не допускається пересування приміщеннями без особливої потреби, необхідно дотримуватися дисципліни, якнайменше рухатися.

5. В освітньому закладі при укритті в захисній споруді (підвальному приміщенні) керівники груп, класів мають постійно контролювати стан дітей та правила їх поведінки.

Щоб відволікти увагу дітей від «очікування вибуху», необхідно зайняти їх якимись справами, продовжити урок, провести якусь інтелектуальну гру тощо.

6. Необхідно постійно контролювати стан дітей. Під час перебування людей у захисній споруді контролюються такі параметри внутрішнього повітряного середовища: температура, вологість, вміст у повітрі двоокису вуглецю, окису вуглецю та кисню.

7. У захисній споруді необхідно створити запас питної води, засобів аварійного освітлення, необхідну кількість медичних аптечок, різноманітних інструментів (лопати штикові та совкові, ломи, сокири, пилки-ножівки по дереву, по металу тощо).

8. Вихід із споруди здійснюється в разі надходження інформації про відсутність небезпеки (після уточнення обстановки в районі споруди), а також у випадках вимушеної евакуації в порядку, встановленому командиром (відповідальною особою).

Вимушена евакуація зі споруди фонду захисних споруд проводиться в разі: пошкодження споруди, що виключає подальше перебування в ній; затоплення споруди; пожежі в споруді та утворення в ній небезпечних концентрацій шкідливих газів; досягнення граничних параметрів внутрішнього повітряного середовища.

Підсумовуючи, зазначимо, що захист дітей від наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру є першочерговим обов'язком працівників закладів освіти, особливо відповідальних осіб. Це вимагає від працівників закладів освіти знання способів і засобів захисту дітей у надзвичайних ситуаціях; відповідального ставлення до власних посадових обов'язків щодо оснащення укриттів; розуміння правил розміщення та поведіння дітей у захисних спорудах і укриттях тощо.

Література

1. Кодекс цивільного захисту України від 2012.11.21: станом на 01.01.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
2. Постанова КМУ «Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту» від 10.03.2017 № 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-%D0%BF#Text>
3. Наказ МВС «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» від 09.07.2018 № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>
4. Наказ МОН України «Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України» від 15.08.2016 № 974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-16#Text>
5. Наказ МВС України «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» від 30.12.2014 № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>